

שנויי נוסחאות ל"אגרת המוסר"

(קבץ על יד סדרה חדשה ספר א' עמ' מ"ג - צ').

יוצא על ידי

א. מ. הברמן

שנויי נוסחאות ל"אגרת המוסר"

(קבץ על יד סדרה חדשה ספר א' עמ' מ"ג—צ').

במבואי ל"אגרת המוסר" הודעתי בשמו של הפרופיסור ישראל דודסון על מציאות כתב־יד שני של האגרת הנ"ל שלצערי לא יכולתי להשתמש בו. ועתה היטיב החכם הנ"ל שוב עמדי ושלח לי, באדיבותו הנודעת לתהלה, את כל שנויי הנוסחאות שבכתב־יד זה. והנני לפרסמם כאן ברשותו של הפרופיסור דודסון לתועלתם של החוקרים.

כתב־יד זה הנמצא בספריית בית־המדרש לרבנים בניו־יורק, סימנו 59006, גדלו 8° והוא מכיל כ"ד דפי־נייר. רשמתי את כל שנויי הנוסחאות חוץ משנויי כתיב (מלא וחסר) שלא נרשמו מהם אלא מעט כיוצאים מן הכלל. המספרים העבריים הם מספרי הדפים ב"קבץ על־יד", והמספרים הערביים — מספרי השורות.

ויאמר המלך הנח לדבר מי;
6: ויאמר אדוני המלך; 9: תהי;
11: מאי זה... באי זה; 12: על סוהר
נפשך אמריך מוכיחים; 13:
הודעת; 14: צורת צלם.

נה 3: דע אשר די; 4: התראה; 7: וידבר
לפניו; 8: כל טוב שביחסים; "בן" חסר;
12: בלי מות; 16: שיר זה נדפס בכתאב
ורוד אל דאודייה, בגדאד תרפ"ו עמ' כ"ד;
17: בדפוס הראשון; ויגאה; 18: בדפוס
הראשון; ודע כי רב כבוד; כ"י נ';
וחכמותיו; 19: בדפוס הראשון; והאומר אני;
בכ"י נ'; ודי אמר... מיוחס; 20: לתמוה
האיש.

נר 1: ושאלו מה יתרון; 5: או הוא,
"הוא" חסר; 8: "אחד" חסר; 9: מצאתי
את; 11: "הזה" חסר;
12—13:

מעין חכמות / ומקור צינול / היה האיש / הזה הימן
אוכלי מליו / יעידו כי / מאוכליו לא / שבת המן;

מז 2: ויתן לו; 4: ובין; 8: וממוסרי; 11:
ולשון האוילים... תגער; 12: ויבזוז.
מח 4: בימי; 5: בתבונה; 10: בדרכי... ויחל;
15: לאנשי; 17: תורה; 18: וחרץ.
מס 1: "אם" חסר; 4: ובהבלי; 11: או כסיל;
12: רגליו; 15: ועקותיו.
נ 14: סכלות.

נא 1: נותנין אותו; 2: דברי... ממך ואל יוכל
ממך בל קרוב; 3: נפשו; 4: ואמרו לו; 7:
מי שהוא נפסד; 14: משונאיך... מאוהבך.
נב 1: היערים; 2: ומאיוזה; 3: לאן; 7: למח...
היתה; 12: יבא; 16: פעם אחת
ותדאג; 17: ועד.

נג 2: בשיר שלשה טורים והטור השני הוא:
ובקירותיו / היתק יגון / יען יהיה / תמיד נגור;
3: נשאר; 5: ואין; 6: ואמרו חז"ל;
7—8: המעיטו נכסיהם והמעטו דאגותיהם;
12: שישפיקך ואם תרצה ממנו
יותר ממה שישפיקך כלו לא
יספיקך.

נד 2: "יהי" חסר; 4: שיש בו; 5: לדבר

המדה: 8: ולא; 9: ולא יהיה לשוב;
12—13: "המקום" חסר; התדע מי שלא
יהיה בו מום ויאמר מי שלא
יהיה בו מום לא ימות; תלמיד
אחר לתלמיד אחר; 14: שנקבל...
שנקבל; 19: ויאמר לו; 20: אחד
מהחסידים; 21: הרע בבני אדם; 22:
לשובו ואמרו מי שלא יסבול
חרפת דבור אחד יסבול חרפת
דבורים הרבה ואמרו לאחד.

סה 2: הוא נאה לא יחסר לו חבר
מכוער; 3: שתי; 6: נהלך; 7: על כן
שפה; 8: תליק(?) ועל; 11: בוגד בדוד...
ואחלימה; 12: אהבתיו; 13: זוהר; 16—17:
הנדיבות ויאמר לו דע כי
הנדיבות היא; "את" חסר; 18:
והנדיבות הוא; 20: לאויבו; 21: היית; 22:
אחר העושר; 23: אוהבי.

סו 3: והיאוש חירות ואמי העושר
מכסה כל חרפה ואמר קניית
העושר; 4: בעולם; "המלוחים" חסר;
בשוקא ולא; 11: אומרים כי אין האדם; 12:
ויטילו אל הים; 17: למדת העניות; 18:
הבריאות.

סז 6—7: מעשי... למעשי; 9: "רע" חסר; 10:
הגמור; 13: שיוכלו; 15: ומאנקת;
18: מבושמות; 20: ויאמרו... ויועקו;
24: מסתפקים במה.

סח 3: במה שדברנו; 5: התענוגים
והמעדנים; 11: אין חסא...
ושנית... אם ישמש; 12: דברינו; 19:
וישאו עיניהם; 22: כן גדול... על
שמים.

סס 1: לאלהים; 2: אליהם; "להם" חסר; 4:
ובן; 5: "איש" חסר; 7: החסידים הקדמונים;
8: בספריהם... והעת שתעבור; 11:
שהשיגו מהשכל; 12: בעולם הבא; 16:
שירא; 17: סבה; 18: בשלום תמצאוהו;

15: בהצלחת... באבדן; 20: שימשול.
נו 3: ויאמר; 4: ויאמר... שתאותך
מושלת; 7: מות... דאגה וכנר
דק; 13: סכלות; 14: ויתאו...
מחלהו; 15: השתיקה רוב; 17:
משמחתך... ואמר אם הדבור;
18: משתוק בשמים; 19: ומהשבעה...
שנאמרו... שהוא; 20: במדותיך.

נח 2: מרבה לדבר... הבורא יתברך,
3: אונים ופה אחד; 7: היה; 9: האדם; 12:
העיקר; 14: ומה בצע בחכמתו;
18: שונגין... מזידין; 20: ואלה
המוסרים לחבר

נט 2: אמר כלכל; 6: המזונות; 11: אור
הענן, "אור" חסר; 14: וביניהם.

ס 1: מהמאכל; 2: ויאמר לו; 7: שתי; "את"
חסר; 9: האיזסומכא; "מקום" חסר;
שהיא; 10: מפני הגידין שבו; 16:
שיגמור... יהלך... ועל זה אמרו;
19: שיאכל שלשה פעמים.

סא 1: מהונגין; 3: לצאת בשדה... וישאל לו;
4: בחרת... ותקעת... והנחת
המדינות; 5: הוא טוב; 8: החכמים
הקדמונים; 9: מארזים ויאמר; 10:
בזה למי שימות; 11: "ויאמר",
"הזה" חסרים; 14: ואמרה מאמר זה כפול
בכ"י; 15: למרקוליס; 17: תבינהו;
21: יהא; 22: עאלת בקרתא עבד.

סב 1: בנימוסהא... והחכם אומר; 2:
רחוק מן; 8: ושיקבלו דבריו; 10:
ויאמר כשהם; 15: אדם פרנס
על... נעשה רשע; 18: שלשתם; 19:
כרוכב על הארץ; 20: מהמלת.

סג 5: רבינו ע"ה; 7: לסולית; 8:
וכתי; 9: ואמרו ולא תביא; 13: שים על;
14: ישיאו אותך אל תתגרה.

סד 1: היה; 3: בעצמו; 4: מלך אחד; 5:
מלך קמתי מלך שבת; 7: בזאת

19—20: הוא כשאר הבהמות; 23: ויבזום ויבא מהם... ולא יכנס עמם; 26: שנתן לו השם; 27: ושכלו מנהיג אותו; 30: אותו אחרי כן.

ע 2: האדם; 4: ויאמר אליהם; 6: הלילה... ולא אבה ויצאו; 10: והמאוס בהם; "שיקרה" חסר; 12: ממון גדול והוא חיי צער; 13: כמי שמכבה; "וכל" חסר; 14: והאדם אם לא יעשה... יהיה סבה; 16: מלאינקניאה; 17: יחלש אותו; 19: ואל זה; 23: יהיה יותר מהצורך... אחד מהחסידים; 24: איש על; 25: יהיה לו חולי שאין לו רפואה והיא כאש אשר; 27: המתעסקים.

עא 2: חרש... חרש; 5: והחכם יבין הנסתר; 7: הנמנע אפשרי; 8: שלמה ע"ה; 9: ובזמן מועט; 16: ושכחו; 18: ולשמוח לקול.

עב 1: אשר חזה; 5: מקדימין; 10: ולא יזיק לאשר הקן; 13: אכן אני נמשל אלי לי אשר; 14: "אחד" חסר; 20—21: ויאמר הבית נאה וכל השוכן בו מכוער; 23: תבונתם.

עג 1: על מעלו; 4: והגאון להשפילו; 11: בגורלו; 14: ובשמעם; 18: וצוה להרוג; 25: עינו בחבו; 26: אשר, כפול בכ"י; 27: למען אשר לא.

עד 3: ויאמר; 5—6: מ"ואמרו" עד "שישמרהו" חסר; "את" חסר; שישמרהו אחר; 10: קשט את עצמך; 11: כמו שאמר זה צריך; 12: כן המוכיח... מנהיג; 13: העם... ואם לא יהיה; 14: כל המאכל; 16: תראה ללבו; 18: בלכתי במדבר; 23: ואתה כי מאסת... בחיק הכסילים.

עה 2: ואמר החכם כעס המשכיל; 5: ואמר

החכם; 13: אחרי כן... אם היתה לו... ויאמר לו; 14: זמני וחדלי; 16: דמו; 21: יהיו נגדך.

עו 3: ויתנו כל פרי האילנות כפרי הזה; 4: רוב מן החכמה... ויאמר הלא תבטח; 9: ויאמר לו; 14: ויאמר לו הימן; 17: עד הנה... ועד הנה, שמא צ"ל; עד אנה... ועד אנה (הערת החכם יהודה פריסחורב).

עז 2: הלא שמעתם אם לא ידעתם; 4: כפעלהו; 8: יכלה... יכלה; 13: ורמה; 18: ואל תראו; 21: "וכל פעליו יכלו" חסר.

עח 1: כל העם יחדו ויאמרו; 2: ודרך האמת הורתנו; 3: וליסר את; 4: ייטב; 9: "יהיו" חסר; 10: מהקדמונים; מעץ אחד, "אחד" חסר; הנקרא אלכמי; 13: מדרך... מדרך; 14: לא תשים; 17: לא... הדבר במתון; 25: האדם... נגור; 26: "גורה" חסר; מה שראוי להיות חלי כי זה סכלות גמור.

עט 1: אל נא תהי; 6: והאדם אע"פ; 8: מפני שעצתו מעורבת עם תאותו; 10: מסמא... ושאלו לו; 12: לפי דרכו; 14: "זה" חסר; 17: לשים אבן; 20: יטרפמו; 22: ויישם; 24: ומעין השכל.

פ 2: לבנו יחרד; 3: אנחנו תולעים; 4: לנו להבין, וצידה לדרכנו להכין; 9: והקנאה; 11: שישנא מקנאה; 12: שהיה רואה; 13: מאויבו ויאמר; 17: על בעלי; 20: כך אשר.

פא 2: הראיה והמופת והאות; 3: נשבע לדבריו; 5: באיש כזב... האמת ואם; 6: ואם תקוה תועלתו; "של" חסר; 7: שוין; 11: ומה שהיה אומר... לעולם; 12: אשה לעולם; 13: והחכם אומר; 16: "נא" חסר; 19: יגדל ומי

אחר כן נביס אל; 30: על האמצעות
 פה 3: אחר כן; 8: נפשותינו; 11: איש ריב
 ומצה ודומה שהוא גבור והפזור הדומה אל
 הנדיבות; 12: הדומה אל; 14: אשר נשיגנו;
 20: לנו או בעולם והמוכרח לנו
 הוא דבר אשר בו קיום חיינו
 כמו המאכל והמשתה והמוכרח
 בעולם הוא הזרע; 24: אשר יש; 29:
 המצריך אותנו; 32: לעשות; 33: "הם" חסר;
 שהיו לנו; 35: וההזק הנסתר.
 פה 2: בהזק; 3: ואין בכל אדם יכולת להבין;
 5: "שחלה" חסר; 11: ותאיר באור...
 צמאתי; 12: "ע"ה" חסר; 14: דעה
 חסרת; 16: "החכמים" חסר; 18: הימן
 עם כלכל; 19: אחר כן... מבוואתיהן; 20:
 שלש שנים אחרות תחזור... ש מא שכת
 דבר והמשכיל; 21: "אמר" חסר;
 אחר אשר יורו לך הדרך הוא
 יהלך בה מעצמו; 24: הבורא שנתן
 לך; 25: ארץ אבותיך ולמולדתך;
 26: נזול דמעותיו... ויוצק; 27: זעקה;
 28: בנוד... בגי; 29: יימר.
 פה 1: "לך" חסר; 2: נתבאר; 4: שאין לו
 הפסק; 5: שנתברר לו זאת כמו
 שהוא אמת אצל החכמים; 8:
 וליראה; 9: לשום שמים; 11: למעלות; 16:
 ומהמדות הרעות; 18: לא יכחד מהבורא;
 20: בכל פועל; 23-24: ולא עצמך ברבנות...
 וכמו כן תוציאנו.
 פה 1: אתה ראשון; 2: ואתה אלוה; 3:
 מבלי אין ותכלית; 4: עד
 בלימה; 15: ויכתוב כלכל כל
 מוסריו... אחרי כן; 21: במקום
 "תם" שבכ"י אוקספורד נמצא בכ"י גיר'
 יורק סיום זה;
 נשלמה אגרת המוסר / ש ב ח
 לאל אשר הכל יצר.

שיוציא כמו שירויח דומה
 למי שהוא בן ארבעים שנה שלא
 יגדל יותר ומי שיוציא יותר
 ממה שירויח; 20: שיוזר; 21:
 ומהמנהג; 22: בצרתם והדומה לזה.
 פה 9: מפני... ושיתקן לו כל מה;
 10: על כן נתן; שיוכיח; 15: במדות רעות;
 16: ויהיה; לא יוכל; 18: שאם יודעין; 20:
 ובמשתי; 22: עם מי שהוא גדול; 23: לו
 חברו; 25: כמו שמצטרך; 27: מתוך או
 הרבה; 29: יועילהו; 30: כסף וזהב; 31:
 בהם יותר משמרו אותו
 מהנחשים ומהשרפים; 32:
 וצריך שיגע ויתנועע ולא יישן.
 פה 1: דבריו; 3: לא יועיל לאדם; 9:
 קנאות; 10: שיעתק בצונו; 18:
 טובת בעלי הכתיבה תבא מן
 האדם מתדודו בכתיבה וההדוד
 בכתיבה יהיה לאדם; 20: מנהג
 המדינות... שירגילום מעל
 הטוב; 23: שיהיה לנו צורך
 שנשמור אותו ואם לא יהיה
 לנו צריך שנקנה אותו וכמו
 שהבריות; 24: בעת שיהיו; 27:
 המדה טובה; 28: כמו כן בעת שיסו
 מהפעלים מהדרך האמצעי
 ויורגל לא תהיה מהם מדה
 טובה ואם יסו מהדרך האמצעי
 אל; 29: והחסרון (והסרון "טה"ד);
 "שהיו" חסר; 30: ממה שצריך או
 פחות ממה שצריך תסיר הכח.
 פה 2: שהאמצעות בדבר שיהיה ממנו; 7:
 הרפואות; 11: מאלו ואז יוכל; 12: בכלם;
 18: שהיו לנו כל הפעלים הטובים ונאמר;
 20: נמצא; 25: ואם יראה שהוא
 בריא ישתדל שיעמיד הבריות
 ואם הוא חולה... אם תהיה; 27: